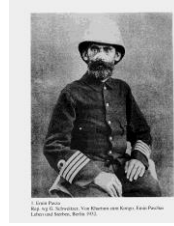

**Biuletyn
Koła Miłośników Dziejów
Grudziądza**

Rok II

Numer 16 (21)

Data odczytu: 26.5.2004

Data wydania: 26.5.2004

Referent: mgr Stanisław Poręba

**Zapomniana powieść podróżnicza Jana Michała
Rakowskiego (1859-1939) z 1925 r.**

Jan Michał Rakowski (1859 – 1939) był dziennikarzem i literatem regionalnym. Przez 45 lat mieszkał w Grudziądzu i ponad 30 lat pracował w redakcji „Gazety Grudziądzkiej”. Osoby zainteresowane bliżej jego życiem i działalnością odsyłam do „Rocznika Grudziądzkiego”, Grudziądz 1998, t. XIII, s. 289-297, gdzie jest opublikowany artykuł biograficzny „Jan Michał Rakowski (1859 – 1939), grudziądzki dziennikarz, literat i działacz narodowy”.

Poza pracą dziennikarską zajmował się literaturą. Pisał przede wszystkim utwory dla dzieci, w postaci bajek, wierszy, baśni, legend, opowieści i czytanek. Publikował je głównie w redagowanym przez siebie dodatku bezpłatnym do „Gazety Grudziądzkiej” – „Przyjaciel Działy” (I, 1898 - 1916 i II, 1922 ~ 1.926). Utwory podpisywał nie tylko własnym nazwiskiem, ale też licznymi pseudonimami i kryptonimami, jak: „Przyjaciel Działy”, „Wasz Redaktor”, „I. M. R.”, „J.R.”, „j.r.” i „Jara”.

Dla potrzeb dzieci polskich na ziemiach zaboru pruskiego napisał elementarz, czyli podręcznik do początkowej nauki czytania i pisania po polsku. Początkowo elementarz był drukowany w odcinkach w „Przyjacielu Działy”. Wreszcie, w 1911 r. Wiktor Kulerski wydał go w postaci książkowej. Nosił on tytuł: „Elementarz polski” Działkom polskim ofiarowuje „Gazeta Grudziądzka”, (Grudziądz 1911 wyd. 1, str. 48, nakład 300 000. egz.). W ciągu najbliższych 10 lat elementarz miał szereg wydań, o łącznym nakładzie około 1 miliona egz. W rok później ukazały się drukiem J. M. Rakowskiego „Czytanki Przyjaciela Działy”. Podręcznik ten był przeznaczony dla dzieci do doskonalenia się w czytaniu. Aby pomóc rodzicom w korzystaniu z elementarza polskiego, w 1919 r. Wiktor Kulerski wydał dodatkowo „Przewodnik do domowej nauki pisania i czytania na „Elementarzu Polskim”. Autorem jego był prawdopodobnie również J. M. Rakowski.

Całkowicie została zapomniana twórczość literacka dla dorosłych J. M. Rakowskiego. Napisał on dwie powieści. Pierwsza z nich to: „Z wojny amerykańsko – hiszpańskiej”. Była to powieść przygodowa. Autor publikował ją pod kryptonimem I.M.R, w odcinkach, w „Gościu Świątecznym”, dodatku bezpłatnym do „Gazety Grudziądzkiej” (.1918, nr 42-51). Około 1924 r. J. M. Rakowski napisał powieść podróżniczą „Wyprawą Stanleya poprzez najczarniejszą Afrykę dla oswobodzenia Emina Paszy” Drukowana była w odcinkach w „Gazecie Grudziądzkiej” na przełomie 1925 i 1926 r. Ogółem ukazało się 70 odcinków.

Głównymi bohaterami tej powieści byli: Stanley i Emin Pasza. Były to postacie historyczne.

Henry Morton Stanley (1841 – 1904), był podróżnikiem i wybitnym badaczem Afryki.

Swoje wrażenia opisał w książkach, z których większość została przetłumaczona na język polski jeszcze w II połowie XIX w. Oto jego ważniejsze książki: „Jak odszukałem

Livingstona” (1872), „Tajemnicza część świata” (1878) i „W czeluściach Afryki” (1890). W tej ostatniej książce opisał swoją wyprawę, odbytą w latach 1887 – 1889, na zlecenie rządu brytyjskiego w celu ratowania Emina Paszy, oblężonego przez arabskich powstańców pod wodzą Mahdiego, uważającego się za „następcę Mahometa” (Bohaterowie znanej powieści Henryka Sienkiewicza „W pustyni i w puszczy”, Staś i Nell spotykają na swojej drodze również Mahdiego....).

Emin Pasza czyli Edward Schnitzer (ur. 1840, Opole - zginął, 1892, k. Kinena, Afryka Środkowa), był lekarzem, podróżnikiem i etnologiem. Z pochodzenia Żyd. Dzieciństwo i lata szkolne spędził w Nysie, a studia medyczne ukończył we Wrocławiu. Pracował jako lekarz w Turcji i Sudanie. Był też gubernatorem prowincji w Afryce Równikowej i urzędnikiem administracji kolonialnej w Niemieckiej Afryce Wschodniej. Zginął z rąk handlarzy niewolników. W czasie swoich podróży prowadził badania geograficzne, przyrodnicze i etnologiczne. Opisywał je w swoich „Dziennikach” i czasopiśmie „Dr Pertersman Mitteilungen” („Dr Pertersmana doniesienia”). Jego nazwisko trafiło do niektórych polskich encyklopedii, m. in. do „Wielkiej Ilustrowanej Encyklopedii Powszechnej” (Kraków b.r.w., t. IV, str. 253).

Niemiecki historyk G. Schweitzer napisał o nim książkę: „Von Khartum zum Kongo. Emin Paschas Leben und Sterben” („Z Chartumu do Konga. Emina Paszy życie i śmierć”), wydaną w Berlinie, w 1932 r.

J. M. Rakowski przy pisaniu swojej powieści korzystał z książki H. M. Stanleya „W czeluściach Afryki” (1890) oraz z materiałów opublikowanych w czasopiśmie „Dr Pertersman Mitteilungen”. Jego powieść nigdy nie ukazała się w postaci książki...

W 1998 r. Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu; zorganizowało wystawę poświęconą Eminowi Paszy, składającą się z pamiątek po nim, wypożyczonych z muzeów niemieckich.